CADRUL INSTITUȚIONAL AL ASIGURĂRII STABILITĂȚII FINANCIARE ALE SISTEMULUI BANCAR

ȘTEFANIUC OLGA
Conferențiar universitar, doctor în științe economice
ȘARGU-RUSU INA
doctorand, *Universitatea de Stat din Moldova*

ABSTRACT: With a view to global financial reform, a new international institutional framework has been created, which has taken over the policy initiative on strategic decision-making to implement financial stability measures.

Cuvinte-cheie: stabilitate financiară, sistemul bancar, supraveghere, vulnerabilitate

Menţinerea stabilităţii financiare urmăreşte ca scop major contribuirea la asigurarea unui cadru macroeconomic capabil să evite întreruperile importante ale funcţiilor vitale ale sistemului financiar ca întreg, funcţii exercitate în cadrul economiei, şi care fac referinţă la: sistemul de plăţi şi decontar; intermedierea dintre cei care economisesc şi cei care investesc; asigurarea împotriva riscului. Beneficiarii de ultimă instanţă a stabilităţii sectorului bancar sânt persoanele fizice şi juridice ale unei ţări, precum şi economia ei. Luând în consideraţie semnificaţia crescândă a sistemului bancar rezultă importanţa determinării cadrului instituțional al asigurării stabilității financiare ale sistemului bancar.

Prezentând un aspect cu o importanţă deosebită pentru orice economie, stabilitatea financiară a instituţiilor financiare face referință la starea de normalitate în care se realizează activităţi vitale pentru alte sectoare economice: plăţi, schimburi valutare, achiziţii de companii, finanţări etc. Inversul stabilității financiare este instabilitatea ca urmare a crizei sistemului financiar care duce la adevărate blocaje economice, măsurate atât în pierderi directe, cât şi în reduceri ale ritmului de creştere economică sau chiar în cazuri mai grave, la recesiune. Una dintre caracteristicile crizelor sistemelor financiare constă în caracterul pro-ciclic al acestora: ele tind să se declanşeze atunci când activitatea economică marchează un regres şi, la rândul lor, după producere, tind să adâncească acest regres [2].

Este important să evidenţiem că cât la nivel internațional, atât și național sunt create instituții, care au scop asigurarea menținerii stabilității financiare [3].

Fondul Monetar Internațional (FMI) are un rol important în promovarea stabilităţii sistemului financiar global. Înființat în scopul creării unor structuri de guvernare economice coerente care să sprijine dezvoltarea economică, prin reintegrarea economiilor naţionale, sistemul monetar internaţional de la Bretton Woods (1944) a contribuit la crearea unei economii mondiale care a devenit cu timpul tot mai integrată. FMI a constituit punctul de plecare în discutarea problemelor din *sistemul financiar global*, iniţial activitatea acestuia fiind axată pe relaţia dintre economiile dezvoltate şi promovarea unor programe necesare de ajustare a cursului de schimb.

Ultima criza financiară globală a învederat importanţa monitorizării eficiente a riscurilor sistematice, iar activitatea FMI a fost orientată către asigurarea stabilităţii financiare şi supravegherea politicilor financiare, îndeosebi în dimensiunea macroprudențială. A devenit evident faptul că, în momente dificile, este nevoie de o instituţie care să aibă o imagine despre fiecare economie în contextul global. Astfel, începând cu anul 2012, pe baza Decizii privind Supravegherea Integrată FMI s-a axat în analizele sale pe evoluţiile financiare interne şi internaţionale şi pe impactul acestora asupra restului economiei.

Instrumentele de analiză utilizate de FMI în acest scop sunt:

- exerciţiile de avertizare timpurie, efectuate în colaborare cu FSB (*Financial Stability Board - FSB*), în cadrul cărora FMI efectuează analize de risc referitoare la aspectele

economice, macro-financiare şi suverane, iar FSB efectuează evaluări pe aspecte de reglementare şi supraveghere;

- rapoarte privind efectele de contagiune, în care se prezintă analize ale evoluţiilor financiare şi ale externalităţilor care se transmit de la o economie la alta;
- exerciţii de vulnerabilitate, care sunt rapoarte confidenţiale interne, în care se identifică ţările care sunt cel mai probabil să cunoască evoluţiile nefavorabile pe termen scurt;
- matricea globală de evaluare a riscurilor, care evaluează trimestrial potenţialele riscuri globale şi regionale, precum şi probabilitatea apariţiei acestora;
- sistemul de indicatori privind soliditatea financiară, care sunt utilizaţi pentru evaluarea vulnerabilităţilor sistemelor financiare din ţările membre.

Consiliului pentru Stabilitate Financiară (*Financial Stability Board - FSB*), a fost creat de către G-20 în anul 2009, ca succesor a Forumului de Stabilitate Financiară, însărcinat cu promovarea stabilităţii financiare internaţionale, întărirea cooperării internaţionale în domeniul reglementării precum şi supravegherea acţiunilor necesare pentru implementarea reformei financiare internaţionale. De asemenea, FSB este mandatat cu coordonarea activităţii autorităţilor financiare naţionale şi cea a organismelor de standardizare internaţionale, cu scopul eliminării eventualelor suprapuneri sau lacune de reglementare şi pentru a se asigura că aceste politici sunt oportune, coordonate şi axate pe priorităţi.

În iniţiativele sale de reglementare, FSB a urmărit elaborarea unor principii cheie privind crearea unui cadru de reglementare şi supraveghere unitar la nivel global care privesc: cerinţe minime de capital şi lichiditate, pentru creşterea capacităţii de absorbţie a pierderilor în cazul instituţiilor de importanţă sistematică la nivel global (G-SIBs); regim de redresare şi rezoluţie al instituţiilor financiare; intensificarea supravegherii instituţiilor de importanţă sistemică; consolidarea pieţelor derivatelor; supravegherea şi reglementarea aşa numitului "sector bancar din umbră".

Comitetul de la Basel pentru Supraveghere Bancară (*Basel Committee on Banking Supervision - BCBS*) este principala autoritate de reglementare şi supraveghere bancară la nivel mondial. Acest organism de standartizare, a fost creat pentru a consolida *stabilitatea globala* prin: stabilirea unor norme prudenţiale de reglementare şi supraveghere a băncilor internaţionale; schimbul de informaţii privind practicile de supraveghere; îmbunătăţirea cooperării transfrontaliere; identificarea riscurilor sistemului financiar global prin schimbul de informaţii cu privire la evoluţiile din sistemele bancare.

După criza financiară globală, BCBS a dezvoltat un amplu program de reformă pentru a valorifica învăţămintele crizei, concentrându-se pe întărirea supravegherii microprudenţiale în scopul creşterii capacităţii de rezistenţă a instituţiilor de credit, precum şi de introducerea supravegherii macroprudenţiale referitoare la abordarea riscurilor la nivel de sistem.

Primul regulament internaţional a fost "Acordul Basel I" (1988), care s-a axat pe riscul de credit, considerat principalul risc din industria bancară la vremea respectivă. Acest document a prevăzut ca fiecare bancă cu activitate semnificativă la nivel internaţional să deţină un minim de capital în sumă de 8% din activele sale totale, ponderate ca coeficienţi de risc. Ulterior, proiectul "Acordului Basel II", publicat iniţial în iunie 2004, a fost conceput ca reacţie la criticile privind creşterea ineficienţei "Acordului Basel I", în special legate de "arbitrajul de reglementare". "Acordul Basel II", mult mai complex decât precedentul a introdul trei piloni:cerinţele minime de capital(pilonul unu)au fost completate cu un rol important atribuit supravegherii (pilonul doi) şi cerinţe privind transparenţa şi disciplină pe piaţă (pilonul trei). Criza financiară a evidenţiat necesitatea unui cadru macroprudenţial de abordare a riscului sistemic provenit din prociclicitate şi, respectiv, din contagiunea financiară, două elemente specifice sistemului bancar. În acest context, "Acordul Basel III" apare ca un element central al reformei reglementării financiare. Elementul de noutate este faptul că prezintă inclusive o dimensiune explicit macroprudenţială, care are în vedere aplicarea unor instrumente, de natură să asigure stabilitatea sistemului financiar în ansamblu

şi protecţia acestuia împotriva riscului sistemic, asociat concentrării capitalului şi interconexiunilor existente în cadrul sistemului financiar.

Elementele cheie ale cadrului de reglementare introdus prin "Acordul Basel III" sunt [1]: creşterea calităţii şi nivelului capitalului minim reglementat; creşterea gradului de acoperire a riscurilor(riscul de securitizare, riscul de credit, riscul contrapartidei ş.a); reglementarea "efectului de levier"; limitarea expunerilor mari; limitarea riscului de lichiditate; adăugarea unei dimensiuni macroprudenţiale de reglementare.

Creşterea calităţii şi volumului capitalului, reprezintă "piatra de temelie" a reformelor implementate prin Acordul Basel III. Calitatea capitalului a fost sporită prin stabilirea unor criterii mai stricte în definiţia capitalului de rang 1 CET1 (capital comun de rangul 1) - de exemplu, aşa numitul "capital hibrid" nu mai este recunoscut drept capital de reglementare ş.a. Cantitativ, rata minimă de capital CET 1 a fost majorată la 4,5% din valoare expunerilor ponderate la risc, faţă de 2%, conform Acordului Basel II. Creşterea semnificativă a cerinţei privind capitalului de primă calitate CET 1 pentru bănci, fiind incluse şi aşa numitele "amortizare macroprudenţială".

Noua reglementare macroprudenţială a luat în considerare ambele dimensiuni ale riscului sistemic, introducând o serie de cerinţe de capital sub formă de "rezerve" atât pentru acoperirea riscurilor provenite din prociclicitate, cît şi a riscurilor rezultate din interconexiunile între băncile mari. Pentru atenuarea prociclicităţii au fost reglementate următoarele mecanisme [2]:

- amortizorul de conserve a capitalului (Capital Conservation Buffer) - care a fost introdus pentru a determina băncile să constituie rezerve de capital în vremuri bune, care pot fi utilizate în perioade de stres financiar pentru a menţine creditarea economiei reale;
- amortizorul anticiclic de capital (Countercyclical Capital Buffer) - a fost introdus pentru constituirea de rezerve suplimentare de capital în vremuri bune, în scopul creşterii suplimentare a rezilienţei şi limitării prociclicităţii.

Pentru acoperirea riscurilor structurale au fost introduse standarde care reglementează:

- băncile de importanţă sistematică la nivel global: standardele finale au fost aprobate în iulie 2013 şi cuprind metodologia de evaluare şi cerinţe mai riguroase privind absorbţia pierderilor. Cerinţele se implementează gradual cu începerea de la 1 ianuarie 2016;
- băncile de importanţă sistemică la nivel naţional: în octombrie 2012 BCBS a emis un set de principii privind metodologia de evaluare şi cerinţe mai riguroase pentru acoperirea pierderilor de către băncile importante la nivel naţional, aplicabile de la 1 ianuarie 2016;
- cadrul de supraveghere pentru măsurarea şi supravegherea expunerilor mari: BCBS a emis standardul final în aprilie 2014, prin care a stabilit un cadru de supraveghere pentru măsurarea şi supravegherea expunerilor mari. Limita se aplică la expunerile între GSIBs, şi a fost stabilită la nivelul de 15% din Tier 1 (capitalul de rang 1).

Pentru atenuarea riscului de lichiditate, Acordul Basel III a introdus pentru prima dată două standarde minime globale de lichiditate, care sunt complementare şi care reglementează:

- rata de acoperire a lichidităţii: băncile sunt obligate să deţină un stoc de active lichide înaltă calitate, care pot fi utilizate pentru a acoperi ieşirile nete de numerar pe o perioadă de 30 de zile;
- rata privind finanţarea netă stabilită - se impune băncilor să susţină activităţile de afaceri prin surse stabile de finanţare.

La nivelul UE a fost stabilită o diviziune a competenţelor între ***Banca Centrală Europeană*** (BCE) şi autorităţile naţionale de supraveghere. Evidenţiem faptul că BCE răspunde de funcționarea generală a mecanismului unic de supraveghere asupra sistemului bancar. Aceasta supraveghează direct toate băncile „semnificative" din zona euro (în special băncile mari, sistemice) în strânsă cooperare cu autorităţile naţionale de supraveghere. Băncile care fac obiectul supravegherii directe sunt cele care deţin active de peste 30 de miliarde € sau care echivalează cu cel puțin 20% din PIB-ul țării lor de origine. În prezent, există

aproximativ 120 de astfel de bănci în zona euro, reprezentând aproape 85% din activele bancare totale ale acesteia.

De asemenea, BCE mai are competențe de a acorda sau de a retrage licențe bancare, în cooperare cu autoritățile naționale de supraveghere, precum și pe cea de a sancționa băncile în cazuri de nerespectare a normelor. În plus, BCE monitorizează supravegherea băncilor mai mici realizată de autoritățile naționale de supraveghere. Evidențiem că BCE poate decide să supravegheze direct orice bancă din statele membre care participă la mecanismul unic de supraveghere pentru a asigura aplicarea coerentă a standardelor de supraveghere. BCE răspunde în fața Consiliului UE și a Parlamentului European pentru punerea în aplicare a acestor norme. BCE a încheiat acorduri specifice privind transparența și responsabilitatea atât cu Parlamentul European, cât și cu Consiliul. Sarcinile de supraveghere ale BCE se execută de către un Consiliu de supraveghere special instituit. Deciziile consiliului se consideră adoptate, cu excepția cazului în care sunt respinse de Consiliul guvernatorilor BCE.

Autoritatea Bancară Europeană este responsabilă de asigurarea punerii în aplicare efective și coerente a cadrului de reglementare unic în sectorul bancar. De asemenea, aceasta participă la pregătirea testelor de rezistență bancară care urmează să fie executate de BCE, în timp ce ABE coordonează exercițiul testului de rezistență la nivel de ansamblu, în întreaga UE. ABE este agenția UE care se ocupă de implementarea unui set standard de norme privind reglementarea și supravegherea sistemului bancar din toate țările Uniunii. Scopul său este de a crea o piață unică eficientă și transparentă a produselor bancare.

Principala sarcină a ABE este să contribuie, prin adoptarea ghidurilor şi standardelor tehnice obligatorii, la crearea cadrului de reglementare unic european în sectorul bancar. Cadrul de reglementare unic are ca obiectiv furnizarea unui set unic de norme prudenţiale armonizate pentru instituţiile financiare de pe întreg teritoriul UE, contribuind la crearea unor condiţii de concurenţă echitabile şi oferind un nivel ridicat de protecţie deponenţilor, investitorilor şi consumatorilor. Autoritatea are, de asemenea, un rol important în promovarea convergenţei practicilor de supraveghere pentru a asigura aplicarea armonizată a normelor prudenţiale. ABE are, de asemenea, mandatul de a evalua riscul şi vulnerabilităţile sectorului bancar al UE, în special prin rapoarte periodice privind evaluarea riscurilor la nivel european. Alte sarcini prevăzute în mandatul ABE includ:

- investigarea aplicării insuficiente a legislaţiei UE de către autorităţile naţionale, luarea deciziilor în situaţii de urgenţă, medierea dezacordurilor între autorităţile competente în situaţii transfrontaliere şi funcţionarea ca organism consultativ independent pentru Parlamentul European, Consiliu sau Comisia Europeană;
- contribuie la crearea unui set standard de norme pentru sistemul bancar din UE - cadrul unic de reglementare, asigură comunicarea centralizată a informațiilor privind supravegherea băncilor din UE (pentru a crește transparența, disciplina pieței și stabilitatea financiară peste tot în uniune);
- promovează cooperarea între autoritățile naționale în ceea ce privește supravegherea grupurilor bancare care operează în cel puțin două țări și mediază litigiile în care sunt implicate cel puțin două țări.

În Republica Moldova institutul responsabil de securitatea financiară sistemului bancar este ***Banca Națională a Moldovei***. Conform legislației în vigoare ea este responsabilă față de Parlament și este unică instituție, care efectuează licenţierea, supravegherea şi reglementarea activităţii instituţiilor financiare. Astfel, BNM este în drept să execute un ansamblul de activități și anume:

- emiterea actelor normative necesare şi luarea măsurilor în vederea exercitării împuternicirilor şi atribuţiilor ce decurg din legislația în vigoare, prin licențierea activității băncilor comerciale şi elaborarea de standarde de supraveghere a acestora, dar și stabilirea modului de aplicare a actelor normative și măsurilor necesare în materie de reglementare și supraveghere bancară;

- efectuarea controale asupra tuturor băncilor comerciale prin intermediul funcţionarilor sau al altor specialişti calificaţi antrenaţi în acest scop, precum şi recurgerea la examinarea documentelor şi conturilor băncilor comerciale, dar şi modului sau a condiţiilor în care băncile îşi desfăşoară activitatea, şi respectă prevederile legislaţiei;

- impunerea oricărei bănci comerciale a măsurilor de remediere sau aplicarea sancţiunilor în conformitate cu legislația în vigoare, în situațiile în care s-a depistat că banca comercială sau salariaţii acesteia prezintă dovezi privind încălcarea actelor normative ale Băncii Naţionale; sau au încălcat obligaţiuni fiduciare; s-au au fost angajați în operaţiuni riscante sau incorecte ale băncii comerciale.

În vederea asigurării stabilităţii sistemului financiar [4], în situaţii de criză financiară sistemică sau de pericol al apariţiei acesteia, Banca Naţională este în drept a adopta unele măsuri de stabilizare financiară, prin care poate impune suspendarea sau limitarea oricărei obligaţii de plată sau de livrare care rezultă din orice contract la care o entitate supravegheată de Banca Naţională este parte, sau oricărei activităţi a acesteia, începând de la data publicării deciziei pe pagina web oficiala a Băncii Naţionale, pe un termen de până la 6 luni. Decizia privind aplicarea măsurilor de stabilizare financiară se ia de către Banca Naţională în consultare cu Guvernul. Măsurile de stabilizare financiară pot fi aplicate tuturor sau anumitor categorii de persoane, precum şi tuturor sau anumitor tipuri de activităţi financiare, în valută străină sau în monedă naţională. Condiţiile şi modul de aplicare a măsurilor de stabilizare financiară se stabilesc de către Banca Naţională a Moldovei. În contextul alinierii la standardele și practicile internaționale, Banca Națională a Moldovei, în calitate de autoritate de supraveghere, are drept scop promovarea unui sistem financiar puternic și competitiv ce asigură gestionarea adecvată a riscurilor. Având în vedere că activitatea bancară din Republica Moldova este supusă unui spectru larg de riscuri: riscul de credit, riscul structurii netransparente a acționarilor, riscul de spălare a banilor și finanțare a terorismului etc., pentru un management prudent al activității băncilor, Banca Națională a Moldovei urmărește implementarea în domeniul supravegherii bancare a abordării bazate pe riscuri. În acest sens, BNM își propune crearea la nivel central a unei platforme pentru asigurarea obiectivelor supravegherii prudențiale. Crearea centralei riscurilor va asigura Băncii Naționale capacitatea necesară de a analiza și monitoriza informația în timp real furnizată de băncile licențiate, cu scopul evaluării riscurilor de credit, al structurii netransparente a acționarilor și de spălare a banilor și finanțare a terorismului. Astfel, va fi evaluat adecvat gradul de risc pe bancă, grup de bănci sau sector.

Totuși, în vederea perfecționării activității BNM în domeniul asigurării stabilităţii sistemului financiar este de dorit că stabilirea obiectivelor să urmărească consolidarea integrităţii şi stabilităţii sistemului bancar și să facă referință la identificarea, evaluarea şi gestionarea riscurilor la adresa stabilităţii financiare a băncilor supravegheate prin îmbunătăţirea calităţii, eficienţei şi coerenţei activităţii de supraveghere, precum şi trecerea la sistemul de supraveghere bazat pe principiile de Basel III, prin racordarea deplină la practicile europene în materie de supraveghere bancară.

Banca Națională a Moldovei în cadrul procesului de supraveghere a sistemului bancar autohton, trebuie să prezinte și să implementează o abordare anticipativă, o abordare bazată pe risc şi o abordare de judecată, în conformitate cu standardele Uniunii Europene în materie de reglementare și supraveghere bancară. BNM trebuie să se implice activ la depistarea aspectelor sensibile privind activitatea băncilor, care afectează stabilitatea acestora în particular și a sistemului bancar în general, și să recurgă la rezolvarea problemelor de prudență la un stadiu incipient.

În final, considerăm că supraveghere bancară de calitate reprezintă o condiţie necesară, dar nu şi suficientă pentru a avea un sistem bancar stabil. Este nevoie și de alte cerințe care trebuie respectate cu scopul menținerii un sistem financiar sănătos și anume: asigurarea unui cadru macroeconomic stabil, consolidarea unui sistem juridic funcţional, existența unui sistem contabil care să permită reflectarea situaţiei patrimoniale corecte a companiilor, proiectarea

unui sistem de impozitare echitabil a profiturilor băncilor și o cultură a responsabilității privind realizarea calitativă a fiecărei acțiuni, măsuri de politică economică, juridică, financiar-bancară.

BIBLIOGRAFIA:

1. Consiliul Uniunii Europene. https://www.consilium.europa.eu/ro/policies/banking-union/single-rulebook/capital-requirements/
2. Donath Liliana. Reforma supravegherii bancare și stabilitatea financiară în Uniunea Europeană.- Timișoara: Editura Universității de Vest, 2017
3. FMI (Fondul Monetar Internațional), 2013. Membership in the Financial Stability Board, Retrieved: http://www.imf.org/external/np/pp/eng/2013/022213,pdf
4. Lege cu privire la Banca Naţională a Moldovei nr. 548-XIII din 21.07.1995. Publicată în Monitorul Oficial al R.Moldova nr.56-57/624 din 12.10.1995